

UN EROU AL LUPTEI ÎMPOTRIVA OCUPANȚILOR

EUGEN FRUCHTER

La vârsta de numai 36 ani, a fost executat de ocupanții germani, în timpul primului război mondial, electricianul țirgoviștean Zalman (Solomon) Herman Kornhauser.

Deși, datorită miopiei avansate, era inapt pentru serviciul militar, a murit ca un erou. Fusese condamnat pentru că s-a încumetat să procure prizonierilor români din lagărul, vecin cu casa sa, piine, mămăligă, mînuși, ciorapi. Prizonierii mureau zilnic de foame și de ger (lucrau la curățatul zăpezii, fiind o iarnă foarte grea). Cei ce au încercat să evadeze au fost recunoscuți după echipamentul militar și prinși.

Cu ajutorul unor vecini și cunoscuți, H. Kornhauser a procurat și haine civile, ajutîndu-i — întreaga lună decembrie 1916 — pe mulți prizonieri să evadeze prin curtea sa. Doi complici ai săi, dintre care unul era sifonarul și birjarul Emilian Georgescu din str. Vulcan, au fost condamnați la muncă silnică pe viață. Condamnat în cadrul aceleiași proces, din 30 decembrie 1916, la moarte, ca instigator al întregii acțiuni colective de organizare și sprijinire a evadărilor, Kornhauser a fost împușcat la malul Iazului, pe platoul din spatele Tribunalului. A refuzat să fie legat la ochi, cum declara un martor ocular; același martor i-a mărturisit că ar fi putut să evadeze, dar nu a vrut să sufere familia sa. Soția lui (fiica unui erou de la 1877) — gravidă și cu doi copii de mîină — a fost în audiență la comandantul garnizoanei germane și, la recomandăția lui extrem de politicoasă, a redactat un memoriu pentru Kaiser, dar — la numai cîteva zile — politicosul și cinicul comandant a ordonat pe ascuns împușcarea condamnatului¹.

Semnalate de noi anterior², izvoarele istorice publicate mai jos descriu tragicul sfîrșit al electricianului Herman Solomon Kornhauser — inițiatorul și executantul acțiunii colective de organizare a evadării prizonierilor români din lagărul creat de ocupanții germani la Țirgoviște, în timpul primului război mondial.

---

1. Marius Mircu, **Ce a făcut Zalman Herman în primul război mondial...** R.C.M. anul XVII, nr. 284, 1 octombrie 1972, București, p. 7.

2. cf. de ex. Eugen Fruchter, în „**Momente din istoria mișcării revoluționare și democratice a tineretului dimbovițean**“, Țirgoviște, martie 1972, pp. 24, 36.

I.

O însemnare manuscrisă făcută pe versoul filei 1 din cartea „Mineiul lunei lui Noemvrie“ (care aparținea, de la 20 iulie 1914, preotului bisericii Sfinții Voievozi din Tirgoviște) ne redă atmosfera din timpul ocupației :³.

„Se știe că în 1916, noiembrie, 20, ziua duminică, germanii au bombardat acest oraș Tirgoviștea, căzînd o ghiulea și sfărîmînd o aripă a Gimnaziului etc., după care cetățenii s-au predat și germanii au început devastările obișnuite învingătorilor ; însă dezastrul nu este cu puțință nici condeiului nici mintea omenească a-l descri în totul, mai ales asupra locuințelor celor refugiați, unde numai zidurile goale au rămas. iar, unde au găsit păsări, rîmători, vite cornute, cai, căruțe cu fîn, alimente de tot felul ca porumb, grâu, orz, ovăz, făină, mălai etc., n-au lăsat nimic, tot au luat cu ei spre Ploiești, București. Apoi au lăsat o comanduire și au venit cu autobuze și au încărcat ce mai rămăsese p-lci pe coala, au băgat cai prin biserici, au ars tribunalul, în fine, grozăvii cari nu și le poate închipui mintea omenească, așa au jefuit. Noi, chipul, am scăpat cu pielea și istoviți cu totul ; a fost mai bine de cine n-a avut nimic, că nu au avut ce să-i ia. Mie mi-au luat 2 cai și vacă, finul tot, păsările, stupi, mi-au ars curtea, ulucile, mi-au luat toată pivnița, magazia etc. Eram preot aici de 44, iar vîrsta de 67—68 ani, cu casa strada Alecu Brătescu 4, suburbia Sfta. Vineri spre nord și am scris aici ca să văză urmașii prin focul ce am trecut și nu știu cum vom scăpa încă.

Preot Ion Sachelarie, duhovnic din familia Aldesci din Colan. Adăuga mai tîrziu :

„Au adunat toată arama și alama și clopotele bisericilor toate și ne-au pisat așa 2 ani fără 20 de zile pînă la 1 noiemb. 1918 [cînd] au plecat. Au împușcat 4 oameni bănuși de trădare și tilhărie, 3 țigani și un evreu“.

II.

Imprejurările executării eroului le aflăm din Registrul stării civile pentru morți — 1917⁴, aflat în arhivele locale :

„No. 79. ACT DE MOARTE din anul una mie nouă sute șaptesprezece, luna martie, ziua șase „nouăsprezece st.n.“, orele șapte înainte de amiază.

In ziua de șase „nouăsprezece st. n.“ ale curenteii luni, la ceasurile șase înainte de amiază ;

³ Mineiul lunei lui Noemvrie, f. 1 verso ; există pe carte și un ex-libris : „1914, iulie, 20 — Pr. I. Sachelarie“.

⁴ Arhiva Consiliului popular al municipiului Tirgoviște, Registrul pentru actele stării civile ale anului 1917 — morți, județul Dimbovița, pl. Tirgoviște, comuna Tirgoviște, nr. 79 Herman Solomon, p. 81.

V.

Numele eroului îl mai întâlnim într-o inscripție bilingvă din templul țirgoviștean din str. Poet Grigore Alexandrescu nr. 49, care are, în partea stîngă, următorul text în limba română :

„EROII CĂZUȚI ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

Dr. M. Marcovici ⁶

Ilie Rosenthal ⁷

Herman Kornhäuser

M. I. Haiman

C. Lupescu

U. Klarfeld

Leon Braunstein ⁸“

Victoria asupra trupelor germane și austro-ungare a fost, cum se vede și din acest exemplu, rezultatul acțiunilor eroice conjugate ale celor ce au luptat pe front și ale patrioților rămași sub ocupație.

6. O stradă din centrul municipiului Țirgoviște poartă numele acestui medic-erou.

7. Un Isac Rosenthal fusese condamnat de Curtea marțială germană la 1 aprilie 1917. Arhivele Statului filiala Dimbovița, fondul Primăria orașului Țirgoviște, dos. nr. 20/1920, f. 51.

8. Apare sub numele de Brunstain Leib, sold. ctg. 1908 — la nr. 734 din „Tabel de eroii dimbovițeni din regimentul 62/70, morți în campania 1916—1918“ (lupta de la Răchitașul-Mic din august 1917, cînd moare și locot. Constantinescu — actorul); cf. Colonel I. Nicolin și colaboratorii, *Istoricul regimentului III Dimbovița, no. 22...*, Țirgoviște 1930 (Socec), p. 232; v. și „Tabel nominal de eroii morți în Războiul pentru întregirea neamului din Regimentul III Dimbovița no. 22“ idem, nr. 29, 75, 159, 307, 326, 342 (pp. 204—210).